

ABBAS SAYAR'IN CAN ŞENLİĞİ* ROMANI VE DİZİ FİLM UYARLAMASI ÜZERİNE

Derya Mantu

- Yazın hayatına şiirle başlayan Abbas Sayar, 1970'li yıllarda art arda yayınlanan romanları ile edebiyat dünyasında adını duyurmuştur. İlk romanı *Yılkı Atı* ve ikinci romanı *Çelo* Yozgat'ta çıkardığı *Bozok* gazetesinde tefrika edildikten yıllar sonra (*Yılkı Atı* 1970'te, *Çelo* ise 1972'de) kitap olarak basılmıştır. Yazarın üçüncü romanı olan *Can Şenliği* de 1974'te basılır. *Yılkı Atı* 1971 yılında TRT Roman Başarı Ödülü'nü, *Çelo* 1973'te TDK Roman Ödülü'nü, *Can Şenliği* ise 1975'te Madaralı Roman Ödülü'nü alır. Bu ödüller, Abbas Sayar'ın ününün Yozgat dışına çıkmasını sağlar. Yazar, *Dik Bayır* (1977), *Tarlabaşı Salıkım Saçak* (1987), *Anılarda Yumak Yumak* (1990) ve *El Eli Yur El de Yüzü* (2003) romanlarıyla da bu alandaki yerini sağlamlaştırır.

Abbas Sayar, ilk dört romanıyla “köy romancısı” olarak değerlendirilmiştir. Yazarın eserlerinde güçlü bir gözlem yeteneği ile birlikte ilk romanlarında yaşadıklarından yola çıktığı görülür. *Yılkı Atı* ve *Çelo*'daki tipleri çocukluğunun geçtiği Gökçekışla köyünde yakaladığını söyler. *Yılkı Atı* romanındaki atı, 1950'lerde Yozgat-Ankara yolu üzerindeki bir köyde çiftçilik yaparken tanır. Yazımızın asıl konusunu oluşturan *Can Şenliği* romanının başkahramanı Hüseyin Ağa da 1950'lerde Abbas Sayar'ın Yozgat'taki bağının bekçisidir.¹

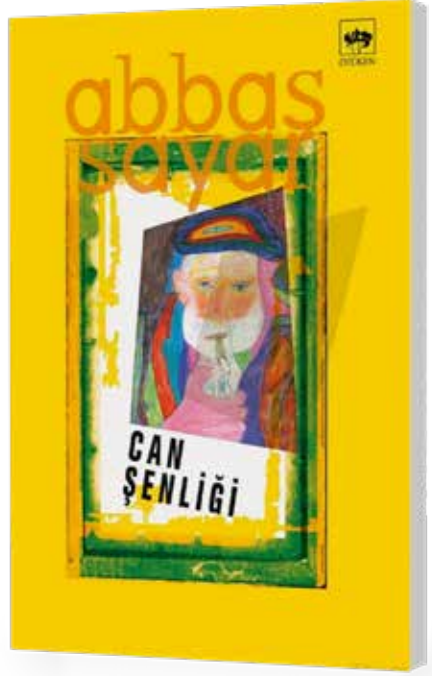
“*Mezar Taşıma*” başlığını taşıyan şiirinde “*İnsanlar için iyilik dolu yüreğim / İçimde onların yeri ayrı, yurdu ayrı / Bir başı sevdalı garibim / Kimsem yok dünyada insandan gayri*”² dizeleriyle insana duyduğu sevgiyi dile getiren Abbas Sayar, *Can Şenliği* romanında insan sevgisi ve

* Abbas Sayar, *Can Şenliği*, 4. Basım, Ötügen Neşriyat, İstanbul 2011.

¹ Yazar ve eserleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk.: Ramis Karabulut, “Nail Abbas Sayar (Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma)”, Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale 2011.

² Abbas Sayar, *Şiirler*, Ötügen Neşriyat, İstanbul 2002.

gözlem gücünü Yozgat'la harmanlamıştır. Romanının başkahramanı Hüseyin Ağa, yalnızlığı ile yazarı derinden etkilemiştir. Roman, Hamamcı Mustafa'nın Nail Bey'e (Yazarın asıl adı Nail Abbas Sayar'dır.) başına bekçilik yapması için seksen yaşındaki Hüseyin Ağa'yı getirmesi ile başlar. Nail Bey, roman boyunca başa bekçilik yapan Hüseyin Ağa'nın yanına sohbet etmeye gider ve onun yaşadıklarını bize aktarır. Gençliğinde kendi deyimiyle "gaterbaşı" olan Hüseyin Ağa, eşeklerle Çorum ve Merzifon'a mal götürür getirir. Sonra askere alınır, iki erkek çocuğunu ve eşini bırakıp Balkan'dan Kurtuluş Savaşı'na cepheden cepheye koşar. Yıllar geçip de köyüne döndüğünde çocukları babalarını tanımaz. Çocuklar mektepten, okumaktan yan çizince bir meslek sahibi olsunlar diye birini semercinin birini kalaycının yanına verir. Zaman geçer, büyük oğlu Salim'e bir semerci dükkânı açarlar, evlendirirler. Baba evine gelin gelir fakat Hüseyin Ağa'nın "Allah kimseyi cahal ile, görgüsüz ile terbiye etmesin." dediği gelini, onları istememeye başlar. Karısı dayanamayıp vefat eder. Üç beş gün yastan sonra oğlu babasına "Ağa, bir garı bull.. İç guvâsi ol. Yaşın da kırkı elliyi buldu." deyince üç beş yıl önce evlenip kendine ev tutan küçük oğluna gider. Bir süre onunla kalır, birlikte köylere kalaycılığa giderler. Bir zaman sonra küçük gelin de Hüseyin Ağa'yı istemeyince küçük oğlu "Ağa, icicik de büyük oğlunun yanına gitsen!.." der. "Olur." diyip yollara düşen Hüseyin Ağa, Hoşet'in Hanı'na gider. Bir gün çarşıda gezerken Tellâl'in "Bundan böyle Hoşet Efendi'nin handa adam da beş guruş eşek de beş guruş..." ilanın üzerine alınganlık göstererek oradan da ayrılır. Etem'in Hanı'na gider. Etem'in Hanı'ndan da ayrılması gerektiğinde Hamamcı Mustafa'nın hamam külhanında yatıp kalkmaya başlar. Hüseyin Ağa, bunları bağda kaldığı süre içerisinde kendi deyimiyle "taksit taksit" anlatır Nail Bey'e. Bağda bekçilik yaptığı iki ay boyunca yaşadıkları da roman içinde bize aktarılır. Hüseyin Ağa, bağda yatağı, yorganı olmadan haymelikte³ yatmaktadır. Komşu evlerdeki bir kadından iki parça çul ister, kadın vermez. Sonra topladığı otlardan kendine bir yatak yapar. Yiyeceğini, uğradıkça, Nail Bey getirmektedir. Bir gün Nail Bey'den kendisine bir golük⁴ almasını ister. Nail Bey, bu bağ yerinde merkebi⁵

³ Bağ ve bahçelerde çalı çırpıdan yapılan çardak.

⁴ At, eşek, beygir, katır vb. yük taşıyan ve binilen hayvan.

⁵ Eşek.

ne yapacağını sorar: “Ne yapacaksın olur mu Efendâ? Ne yapacaksın olur mu? Hiç yoksa can şenliği olur insana...” cevabını alır. Eşek alınır, Hüseyin Ağa artık bir komutan edasıyla gezmektedir eşeğinin sırtında. Bir gün tuz istemek için komşu evlerden bir yeni gelinin kapısını çalar. Gelin, eşinin gece bekçisi olduğunu, o yokken geceleri korkudan tir tir titrediğini, yaşlı bir anasının olduğunu ama babasının köydeki ocağını bırakıp da yanlarına gelmediğini söyler. Annesinin yalnız

olmasına da gönlünün elvermediğini, evlenmesini istediğini anlatınca Hüseyin Ağa, geline, “Ananın kocası ölmüş benim de karım. Biz de baş göz olsak.” der. Sonra da bu işin olurluğunu düşünmesini, üç beş bin parası olduğunu, anasıyla köyde de yaşayabileceğini, eşini de gece bekçiliğinden kurtaracağını söyler. Nail Bey’e gider, damadı bekçilikten kurtarır. Gelinin annesi Fadik Hatun ile evlenmeden önce Hamamcı Mustafa’yı büyük oğlu Salim’e gönderir, evleneceğini söyleyip oturduğu evin kendi evi olduğunu ve parasını istediğini söyler. Fakat oğlu tapuda kaydı olmayan evi kendi üstüne geçirmiştir. Hiçbir şey vermeyeceğini söyler. Hüseyin Ağa parasız olduğunun anlaşılmasından korksa da Hamamcı Mustafa ve eşinin yardımları ile evlenir, köye yerleşir. Bir zaman sonra köylü kadınların dedikodusundan yılan Fadik Hatun, Hüseyin Ağa’ya parası varsa nerede olduğunu sorar. Şehirde, bankada cevabını alınca da gidip getirmesini ister. Eşeğiyle yola çıkan Hüseyin Ağa, bir şişe gaz yağı alarak oğlunun evinin tandırlığına girer, bütün insanlardan acısını alırcasına evi ateşe verir. Kendi de yıkılan direğin altında kalır. Komşular yardıma koşup oğlu Salim’i ve ailesini kurtarırlar. Salim, bahar geldiğinde borç harç edip yeniden ev yapmaya karar verir. Ameleler yıkıntıları kaldırırken Hüseyin Ağa’nın bütün kış soğuktan çürümeden olduğu gibi kalan cesedi ile karşılaşılır.

Can Şenliği romanı halk söyleyişlerinin, kalıp ifadelerin kullanıldığı, Yozgat ağzının yansıtıldığı bir romandır. Abbas Sayar’ın diğer romanlarına başlık olarak seçtiği isimler, *Can Şenliği* romanında da karşımıza çıkmaktadır. Hamamcı Mustafa’nın Nail Bey’e başına bekçi olması için getirdiği Hüseyin Ağa’yı tanıtırken söylediği sözler bize *Yılkı Atı* romanını hatırlatır: “Bey, dedi, tam senin istediğin gibi kendinden uçkurluklu... Kimi, kimsesi yok. Tümünden **YILKILIK**...” Romanın iki yerinde ise “El Eli Yur, El de Yüzü” atasözü geçer, böylece *Can Şenliği*’nden çok sonra yazılan bir romanın adının o günlerde yazarın hafızasında yer ettiğini görürüz. Bu atasözü, ilk olarak Hüseyin Ağa’nın, Nail Bey’e kervanbaşı olarak gittiği Merzifon’un güzelliklerini anlatırken Yozgat’a dair düşüncelerini aktardığı kısımda karşımıza çıkar: “Rabbim tüm bir zulmü bizim buralara vermiş. Bir yerin arazisinde hayır yok mu? Bil ki insanların da hayır yoktur. **El eli**

yur (yıkar), el de yüzü. Toprak verir. İnsan da uğrun uğrun salınır. Aç karından ne fayda umarsın?" İkinci kullanım ise Hüseyin Ağa'nın, oğlundan para istemesi için göndereceği Hamamcı Mustafa'ya söylediklerinde yer alır: " 'Ağan' de, 'başını alıp gidiyormuş. Çok uzak bir köye iç guvâsı giriyormuş. Bu yaşta kimse onun gara gaşı gara gözüne gurban değil. **El eli yur, el de yüzü yur. Para gâvuru ise her bir şeyi yur, yıkar.** ' "

Can Şenliği romanı, iki erkek çocuğu ve torunları olmasına rağmen hayat-

ta yapayalnız kalmış seksen yaşındaki bir ihtiyarın, Hüseyin Ağa'nın dramını bize kendi ağzından anlatır. Hüseyin Ağa'nın Nail Bey'den eşek istemesi sadece kervanbaşı olduğu günlerin anısına değildir. Gelinin annesi Fadik Hatun'dan haber beklediği günlerde, Hamamcı Mustafa ile külhanda dertleşirken bize "can şenliği"nin aslında kendisi için ne anlama geldiğini de dile getirir: "...İstedığımız bir ufak dirlik. Hemi de üç günlüğüne. Yanımda bir kuru soluğa razıyım. Kursağıma bir yal çorbası girmesine razıyım. Korkuyorum gayrik soluksuz gecelerden. Eşşeği mahsus kulak dibime bağlıyorum. Bir nefes duyayım diye...". Gerek konusu gerek kahramanlarının kendi doğallığı içerisinde aktarılmasıyla okurlarını etkileyen bu roman, 1989 yılında TRT Ankara Televizyonu tarafından dört bölüm hâlinde dizi filme uyarlanır. Tunca Yönder'in yönettiği *Can Şenliği*, Çetin Öner tarafından senaryolaştırılmıştır. Filmde Hüseyin Ağa'yı Çetin Öner, Nail Bey'i ise Ejder Akışık canlandırmıştır. *Can Şenliği*'nin film uyarlamasında eserin genel çerçevesine sadık kalınmakla beraber roman ile film arasında bazı farklılıklar görülmektedir.

Romanda Hüseyin Ağa, ikinci oğlunun yanından ayrılınca Hoşet'in Hanı'na gider. Tellâl Seyfi'nin çarşıdaki "*Bundan böyle Hoşet Efendi'nin handa adam da beş gurus eşek de beş gurus...*" ilanından sonra adamı eşek yerine koyduğunu düşünerek alınganlık gösterir ve handan ayrılır. Hoşet'in Hanı'nda geçen zaman romanda kısaca anlatılırken film uyarlamasında bu bölüme çeşitli eklemeler yapıldığı görülmektedir. Öncelikle hancı Hoşet filmde "Çorbacı Dimitri" olarak karşımıza çıkar. Dimitri'nin Hanı'nda bir meddah, etrafında toplanan insanlara Türkiye'deki Hüseyin Öztürk pehlivan ile İngiliz diyarından Merzem pehlivanın güreşini anlatır. Dimitri örneğiyle yerini yurdunu terk etmek zorunda kalan azınlıklara da değinilir. Nail Bey, eşekle adamı aynı kefeye koyduğu için Dimitri'ye alınarak handan ayrılan ve "*Gitme.*" demesini beklerdim diyen Hüseyin Ağa'ya: "*Peki Dimitri giderken sen ona 'Dur, nereye gidiyorsun? Burası senin yuvan, memleketin.' dedin mi?*" diye sorar. Burada kahramanlarımız geçmişti hatırlar. Önce Nail Bey'in Dimitri'yi memleketinden ayrılmaması için ikna etmeye çalıştığı sahne, sonra da Hüseyin Ağa'nın Dimitri ile veda-

laştığı sahne verilir. Ayrılırken eşek meselesi tekrar açılır, Dimitri “*Lafi yanlış söyletmişiz tellâla. İnsanla eşek bir olur mu? O benim eşekliğim.*” der ve iş tatlıya bağlanır. Ama Hüseyin Ağa, handan “*Gitme.*” demesini beklerdim dediği Dimitri’ye “*Memleketinden gitme.*” dememiştir.

Romanda Hüseyin Ağa, semerci olan oğlu Salim’in erkek çocuklarından yalnız birinin ara sıra uğrayarak bir şeyler getirdiğini söyler. Kalaycı oğlu-

nun çocuklarını ise hiç görmediğinden tanımadığından yakındır. Filmde ise Salim’in evinden ayrılıp kalaycı oğluna gittiğinde evde Hüseyin adında bir torun vardır. Hüseyin Ağa, adaşı olan torununa masal anlatır. Hüseyin, dedesi evden ayrılrsa da fırsat buldukça handa ziyaretine gider. Bu ziyaretlerden birinde Hüseyin “*Dede âhret ne demek?*” diye sorar. Hüseyin Ağa “*Sonrası demek Hüseyin.*” der. Ardından torunu Hüseyin’in cennet ve cehenneme dair sorularına verdiği cevaplar yine Hüseyin Ağa’nın yaşadıklarından duyduğu derin üzüntüyü gözler önüne serer: “*Cennet de cehennem de bu dünyada Hüseyin. Etem’in Hanı eşşekçi Hüseyin’in cenneti. Baş melek de Hancı Etem’le ona çamaşır, cıgara getiren torunu Hüseyin...*”

Romanda Fadik Hatun’a bankada olduğunu söylediği parasını almak için yola çıkan Hüseyin Ağa, fırtına ile karın gelmekte olduğu soğuk bir akşam şehre girer. Şehirde kendisini kimsenin tanımayacağı şehrin arta kalan hanlarından birine eşeğini bağlar. Hana ayak hizmeti yapan çocuğun eline para sıkıştırarak bir büyük şişe gaz yağı almasını söyler. Büyük oğlu Salim’in oturduğu evinin tandırlığına girer. Düşüncelere dalar: “*Acımı alacak çok yer var amma, yete yete gücüm eşşek sıpası oğluma yetti. Böylesi de iyi. Ahım içinde kalmayacak...*” der. Geçmişini anımsar ve gaz yağınını dağıtarak çaktığı kibritleri bırakır. Hayatında dirlik yüzü görmemiş seksen yaşındaki ihtiyar Hüseyin Ağa’nın hayatı dramatik bir şekilde son bulur. Romanın sonunda, yıkıntılar içinde babasının kış boyu bozulmadan kalmış cesedi ile karşılaşan Salim, yaşadığı pişmanlıkla son sözü söyler: “*Ne olacaksa, bu dünyada zulüm edenler, biraz da ettiklerinin karşılığını yine burada bulmalı...*” Bu çarpıcı son film için fazla ağır bulunmuş olmalı ki romanın son bölümü değiştirilerek izleyiciye sunulmuştur. Filmde, Hüseyin Ağa eşeğine binerek soğumaya başlayan bir havada şehre doğru yola koyulur. Fakat yol boyunca bankada parası olmadığı için düşünceler yakasını bırakmaz. Yolda fenalaşarak eşekten düşer, hayatı bir film şeridi gibi gözlerinin önünden geçer ve gözleri açık gider.

Romanda hikâyesini kendi ağzından dinlediğimiz Hüseyin Ağa, gençliğinde savaş yıllarında cepheden cepheye koşmasına ve yaralanmasına rağmen ne

gazi unvanı alır ne de kendisine maaş bağlanır. Askerden döndüğünde Hüseyin Ağa'ya üç gün gazi deyip yalancı bir sevgi gösterisinde bulunurlar. Mutasarrıfa gidip gaziyim diyerek iş bulmasını söyleyenler olursa da Hüseyin Ağa'nın buna akli yatmaz: “*Sen askerlik yaptıysan vazifen. Harbe girdiysen vatan borcu. Yara aldıysan hamama giren terler... Sonramayım; 'elif gözündeki mertek' Elifi bimezsün 'b'yi bilmezsin. Mutasarrıf seni eşşeğinin sırtına merhem diye saracak değil ya!*” Filmde ise gelinin kocasını gece bekçiliğinden kurtarmak için matbaaya gittiğinde Nail Bey, kendisine vatana hizmet tertibinden bir maaş bağlatmayı ve İstiklal Madalyası için de bir dilekçe yazmayı teklif eder. Hüseyin Ağa, “*Sen bilin Efendâ (Efendi Ağa), sen daha iyi bilin. Olur.*” cevabını verir. Filmin son sahnesinde postacı, vefat eden Hüseyin Efendi'ye gelen evrakı Nail Bey'e getirir. Nail Bey zarfı açar. İstiklal Madalyası Vesikası'nı okur. Kırmızı şeritli İstiklal Madalyası'nı eline aldığı anda ise penceresinin önünden Gelibolu Marşı'nı söyleyen ilkokul çocukları geçmektedir.

Can Şenliği ve Abbas Sayar, Türk romanına savaşlarla, yoksullukla, acılarla ve yalnızlıkla geçmiş bir ömrün sahibi Hüseyin Ağa'yı kazandırmıştır. Abbas Sayar'ın “*Kalmış*” şiirindeki dizeler, bize Hüseyin Ağa'nın gençliğinde neşeyle yâd ettiği kervanbaşılık günleri ve sonrasındaki çileli yıllarını anlatır gibidir: “*Geçip gitmiş güzel eyyam günün berbadı kalmış hep / Meserretle geçen ömrün hayâl-i yâdı kalmış hep / Gülistan-ı çemenzârı yeğse gark eylemiş gerdun / Baharın, goncanın, aşkın, sefânın âdı kalmış hep*”⁶

⁶ Abbas Sayar, *Şiirler*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2002.